INHOUDSOPGAVE

	PAGINA
Voorwoord	4
Maatschappelijke Stage: Hoe, wat en waarom?	6
Amersfoort	8
Amsterdam	10
Apeldoorn	12
Den Haag	14
Eindhoven	16
Friesland	18
Helmond	20
Hoogeveen	22
Limburg	24
Meppel	26
Nijmegen Arnhem Doetinchem	28
Noord-Holland	30
Noord-Veluwe	32
Rotterdam	34
Tilburg	36
Twente Salland Achterhoek	38
Utrecht	40
Zeeland	42
Zuidoost Utrecht	44
Zutphen	46
Op weg naar 2011-2012: hoe nu verder?	48
MaS prikbord	50
Colofon	51

VOORWOORD

Voor u ligt een boekje met aansprekende interviews en artikelen van een jaar proefdraaien met de maatschappelijke stage (MaS). Er zijn in totaal 20 pilots gedraaid. Pionieren is niet eenvoudig, dus mijn complimenten aan alle deelnemers die bereid zijn geweest de handschoen als eerste op te pakken. Het is een periode van trial and error en leren van elkaar. Maar wel een periode die goud waard is. Want alle andere scholen in Nederland, zeker díe scholen die op weg naar 2011 nog een flinke slag moeten maken, kunnen natuurlijk uitstekend profiteren van de ervaringen van de 'proefdraaiers'. Ik wil de deelnemers aan de pilots langs deze weg dan ook hartelijk bedanken.

BESTE DOCENTEN, BESTE STAGEMAKELAARS EN STAGEAANBIEDERS!

Een maatschappelijke stage betekent maatschappelijke energie. Ik ben zelf bij een groot aantal van de pilotscholen uit dit boekje langs geweest, omdat ik onder anderen van leerlingen wilde horen hoe het ze verging. En of ik nu in Weert was of Helmond, in Heerenveen of Enschede: het enthousiasme van leerlingen en de ambitie om er iets goeds van te maken viel me iedere keer op. Dat enthousiasme is iets wat duidelijk uit deze pilots naar voren kwam.

Maar de pilots hebben uiteraard meer dan dat opgeleverd. Er zijn veel mooie resultaten. Ten eerste de duurzaamheid van de diverse ontmoetingen tussen mensen die de maatschappelijke stage mogelijk maken. Zo gaan veel stagiairs na hun stage door met het vrijwilligerswerk. De maatschappelijke stagiair is echt de vrijwilliger van de toekomst. En ook de samenwerking die tot stand komt tussen scholen, stagebieders, vrijwilligerscentrales en gemeenten heeft een langere houdbaarheidsdatum dan de pilotfase – dat laten alle 20 proefprojecten ons zien.

De maatschappelijke stagiair is echt de vrijwilliger van de toekomst

Fotografie: Voermans van Bree

EEN JAAR PROEFDRAAIEN

De pilots maken ook duidelijk hoe belangrijk het is om afspraken tussen de verschillende spelers goed vast te leggen. Dat kunnen we in dit boekje bijvoorbeeld lezen bij de trekkers van de pilot Zuidoost Utrecht. Om te voorkomen dat organisaties overspoeld worden door bellende leerlingen, hebben zij handreikingen opgesteld voor het benaderen van stagebieders. "Door goede afspraken te maken over de contacten tussen scholen, stagebieders en stagemakelaars, leiden we nu de zoektocht naar stageplekken in goede banen", staat daarover te lezen.

Een ander duidelijk resultaat is dat helder is geworden dat de begeleiding van leerlingen waar nodig goed geregeld moet zijn, omdat dat de kwaliteit van de stage verhoogt. Zo zijn in sommige pilots mbo-studenten ingezet om leerlingen te helpen bij het vinden van een geschikte maatschappelijke stage. Dit soort inventieve vormen van begeleiding is van onschatbare waarde.

Ook hebben de projecten aan het licht gebracht dat de stageduur van 72 uur per leerling niet voor elk schooltype haalbaar is. Zeker voor het 4-jarige vmbo lijkt een maatschappelijke stage van 72 uur te lang, met name omdat daar ook nog beroepsmatig stage gelopen moet worden. Ik heb dan ook besloten de stageduur afhankelijk te maken van de duur van de opleiding.

Kortom dit boekje bevat een schat aan gouden ervaringen en informatie waar we – op weg naar 2011 – allemaal ons voordeel mee kunnen doen.

Ik wens u allen veel lees- en leerplezier toe!

Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart
Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

STAGEDUUR PER OPLEIDING

VWO
72 UUR

HAVO
60 UUR

VMBO
48 UUR

PRAKTIJKONDERWIJS
48 UUR

Ondek de samenleving

"De kracht en kwaliteit van de samenleving worden bepaald door onderlinge betrokkenheid. Betrokkenheid begint met meedoen."
In een samenleving waarin behoefte is aan maatschappelijke betrokkenheid en waarin het onderwijs jongeren voorbereidt op hun toekomstige rol in de samenleving, wil het kabinet jongeren de samenleving laten ontdekken en hen laten ervaren wat zij kunnen betekenen voor de maatschappij.

MAATSCHAPPELIJKE STAGE

HOE, WAT EN WAAROM

Doe het voor een ander

"Een beroepsgerichte stage doe je voor jezelf, een maatschappelijke stage doe je voor een ander."
Het doel van de maatschappelijke stage is dat alle jongeren tijdens hun middelbare schooltijd kennis maken met én een onbetaalde bijdrage leveren aan de samenleving. In tegenstelling tot beroepsgerichte stages – die de oriëntatie op de betaalde arbeidsmarkt als doel hebben – heeft de maatschappelijke stage als doel de oriëntatie op de samenleving.

In dit boekje leest u alles over de praktijk-ervaringen van de 20 pilots die in het schooljaar 2008-2009 uitgevoerd werden

SAMENWERKEN

Leerlinggewijze financiering

Scholen worden financieel ondersteund bij de uitvoering van de maatschappelijke stage. De financiering is afhankelijk van het aantal leerlingen op de school. Meer informatie over de financieringsregeling vindt u op:

www.maatschappelijkestage.nl

Vanaf het schooljaar 2011/2012 volgen alle leerlingen die het voortgezet onderwijs instromen – zo'n 195.000 leerlingen per jaar – een verplichte maatschappelijke stage.

Om dit te realiseren, zullen scholen moeten samenwerken met andere partijen die betrokken zijn bij de maatschappelijke stage. Zoals de organisaties waar leerlingen een stage volgen (stagebieders), stagemakelaars en gemeenten. Maar ook ouders, bedrijven en andere begeleiders spelen hierin een rol.

Samenwerken op grote schaal betekent nogal wat. Vaak zijn verbindingen tussen de verschillende partijen nog niet gelegd, of zijn ze nog niet aan elkaar gewend. De maatschappelijke stage wordt daarom gefaseerd ingevoerd. Pilotprojecten bieden partijen de ruimte om op lokaal niveau met elkaar samen te (leren) werken.

De pilots testen het beleid dat het ministerie van OCW uitzet bovendien op een zo realistisch mogelijke manier in de praktijk. Dit is nodig om de plannen van het kabinet aan te laten sluiten bij de mogelijkheden en wensen uit het onderwijsveld.

Suzanne Tol zit in 4 vwo van 't Hooghe Landt in Amersfoort

Ze liep haar maatschappelijke stage op basisschool De Horizon en ouderensteunpunt Het Pluspunt. Veel van haar maatschappelijke stages regelt Suzanne zelf. Eerder hielp ze bij het organiseren van een feest en een basketbalwedstrijd. Ook verzorgde ze ouderen op een psychogeriatrische afdeling en beschilderde ze kinderen als clowntjes.

Suzanne houdt van maatschappelijke stages. Je kunt haar stages dan ook niet meer op twee handen tellen. Voor één van haar maatschappelijke stages hielp ze basisschoolleerlingen lekkere dingen te maken voor oudere mensen.

Dagboek van Suzanne Tol (16 jaar)
"Vandaag moest ik vroeger beginnen dan de les op school: 8.10 uur! Ik en nog een andere jongen gingen naar een basisschool. Het was groep 5, dus ik denk dat de kinderen 7 of 8 jaar oud waren. Toen we aankwamen, waren ze nog aan het rekenen. Ze kennen de tafels beter dan wij! En weet je wat gek is? Ze vinden het echt leuk om te doen. Ook omdat ze het beter wisten dan wij natuurlijk."

Cacaobonen, marsepein en chocola
"Toen ze klaar waren met alles, vertelde hun juf dat ze bij bejaarden op bezoek zouden gaan om lekkers voor hen te maken. Met kindjes aan de hand liepen we naar het verpleeghuis. Daar zouden de ouderen met de taxi gebracht worden. Toen we aankwamen, stond er een meneer in een kokspak. Hij maakte veel indruk op de kinderen. Ik

Het lijkt me eigenlijk best lastig als je oud bent en zelf kinderen hebt opgevoed, hulp van kinderen te accepteren

geloof vooral omdat hij een Brits accent had. Hij vertelde ons alles over de cacaoboon, eigenlijk omdat de ouderen te laat waren. Maar de kinderen vonden het leuk. Zij vinden echt alles interessant! Vroeger was dat bij ons ook zo, maar nu op de middelbare school is dat anders... De kok legde ons ook uit hoe je marsepein kunt rollen en ze daarna in bakjes met chocolade doopt."

Gerust stellen

"Toen de taxi's met ouderen kwamen, werden sommige kinderen opeens erg bang. Een jongetje zei: 'Zometeen vallen ze dood neer of gaan ze spugen!'. Ik was heel blij dat ik naast ze zat en hen gerust kon stellen. Toen de ouderen er waren, probeerden ze een gesprekje aan te knopen met de kinderen. Het jongetje was algauw aan het kletsen met een aardige meneer. Per meneer of mevrouw waren er twee kinderen."

Jong helpt oud

"Het lijkt me eigenlijk best lastig als je oud bent en zelf kinderen hebt opgevoed, hulp van kinderen te accepteren. Sommige kinderen hielpen hen namelijk bij het eten en drinken. En jonge kinderen zijn heel eerlijk. Ze zeiden zo tegen de ouderen 'uw hand trilt' als iemand zijn beker optilde. Of 'u heeft meer rimpels dan mijn opa!'. Dat was dan ook wel weer leuk, want die meneer zei dan weer 'oh ja? Hoe oud is jouw opa dan?'"

Van lollies maken tot een toets economie leren

"Samen hebben we lollies gemaakt van marsepein met chocolade en cakejes versierd met een dikke laag glazuur en andere versierseltjes. Op een gegeven moment moesten de kinderen weer terug naar school. Ook de bejaarden gingen weg. Alle kinderen mochten één cakeje meenemen en eentje weggeven. Het was grappig om te zien welke kinderen zelf het mooiste houden, en wie juist het mooiste weggeeft. Wij bleven achter om de zaal op te ruimen. Echt óveral lagen van die versierbolletjes! Toen we klaar waren, hadden we nog even de tijd om een toets economie te leren. Op de weg terug naar school gingen we naar de supermarkt. We vonden dat wij ook wel wat lekkers verdiend hadden."

projectgegevens

Aantal leerlingen
bijna 2.700

Aantal schoollocaties
16

Aantal stagemakelaars
3

Deelnemende gemeente
Amerstfoort

Stagesectoren

Er zijn mooie samenwerkingsverbanden ontstaan tussen scholen, woningbouwverenigingen en stadsdeelkantoren

projectgegevens

Aantal leerlingen
3.500

Aantal scholen
35

Aantal stagemakelaars
1

Betrokken gemeente
Amsterdam

Stagesectoren

www.stagevoorjou.nl

Hoe organiseer je de maatschappelijke stage in een grote stad? Die vraag staat centraal tijdens de pilot 2008-2009 in Amsterdam. Projectleider Deborah van Aken: "Wij hebben te maken met heel veel scholen in een relatief klein gebied. Dat vraagt om een specifieke aanpak. Het is ons gelukt de scholen van hun eilandje af te krijgen."

Ruim de helft van de vo-scholen in Amsterdam doet mee aan de pilot. Ook andere partijen, zoals het CPS en onderwijsadviesbureau Cofora, zijn betrokken. Om bijeenkomsten kleinschalig te houden, zijn de partijen per stadsdeel georganiseerd. Volgens projectleider Deborah van Aken, zelf docent aan een vmbo-school, was samenwerking dé uitdaging voor deze pilot. "Hiervoor was het altijd ieder voor zich. Scholen hadden hun eigen contacten die ze warm hielden, en dat wilden ze graag zo houden. Maar nu er extra stageplaatsen nodig zijn voor de maatschappelijke stage, merk je dat je snel in elkaars vaarwater zit. Samenwerking en afstemming zijn noodzakelijk."

Samenwerken in plaats van concurreren
Wie gaat wanneer stage lopen? En waar? Scholen die meedoen aan de pilot, wisselen informatie uit en profiteren van elkaars kennis en contacten. Van Aken: "Als pilotorganisatie hebben we er steeds op gehamerd dat scholen moeten samenwerken in plaats van onderling concurreren. Ze moeten van hun eilandje af komen. In klankbordbijeenkomsten probeerden we de neuzen dezelfde kant op te krijgen en scholen te laten leren van elkaars ervaringen. En dat heeft gewerkt. Scholen die meedoen aan de pilot, gebruiken nu elkaars stageadressen. En dat niet alleen: ze creëren ook stageplaatsen voor elkaar. Een groep gymnasiumleerlingen heeft bijvoorbeeld een maatschappelijke stage op het vmbo gedaan. Ze hielpen vmbo-leerlingen bij hun huiswerk."

Concrete resultaten
Een ander concreet resultaat van de pilot is de website *www.stagevoorjou.nl*. Een zeer succesvolle, veelgebruikte site, waarop leerlingen een stageplaats kunnen zoeken, inspiratie kunnen opdoen en op de hoogte kunnen blijven van de ontwikkelingen. Van Aken: "Voor scholen, leerlingen én stagebieders is de website een handig hulpmiddel. De site is nog steeds in ontwikkeling, maar tegelijkertijd zijn we met andere vragen aan de slag gegaan. Bijvoorbeeld over de

Fotografie: Erik Borst

SCHOLEN CREËREN NU STAGEPLAATSEN VOOR ELKAAR

verzekering van leerlingen. Wat als er tijdens de stage iets gebeurt? Voor scholen die dit niet gedekt hebben, hebben de gemeente en de Vrijwilligerscentrale nu geregeld dat leerlingen ook buiten schooltijd verzekerd zijn."

Wijkprojecten

Iets waar scholen zich het komende jaar opnieuw over buigen, is de begeleiding van leerlingen die op stage gaan. "Docenten moeten soms vrijgeroosterd worden om een hele dag met leerlingen mee te kunnen gaan. Stages op school, waarbij de docent niet weg hoeft, zijn ook een mogelijkheid. En natuurlijk is er begeleiding vanuit de stagebieders. Zo zijn er mooie samenwerkingsverbanden ontstaan tussen scholen, woningbouwverenigingen en stadsdeelkantoren. In Amsterdam-Noord denken leerlingen bijvoorbeeld mee over het opknappen van de wijk. En in West helpen ze bij het onderhouden van de buurt. Je kan wel zeggen dat de maatschappelijke stage nu echt leeft in Amsterdam."

De keerzijde van een actieve makelaar is dat sommige scholen achterover kunnen gaan leunen

KORTE LIJNEN TUSSEN UITVOERING EN BESLISSERS ZIJN BELANGRIJK

De pilotdeelnemers in Apeldoorn hebben het afgelopen schooljaar veel geleerd over samenwerking en begeleiding. Met resultaat. Evelien van Opbergen, projectleider bij stagemakelaar Stichting Wisselwerk: "Ons ultieme succes is dat enkele leerlingen die aanvankelijk weerstand boden, uiteindelijk na hun maatschappelijke stage op eigen initiatief vrijwilliger zijn gebleven."

Kunt u iets vertellen over de manier waarop de pilotpartners hebben samengewerkt? "In eerste instantie werkten we met drie lagen: een stuurgroep met de directies van de betrokken organisaties, een projectgroep met het middenmanagement en werkgroepen uit de uitvoering. Hoewel het middenmanagement veel werk heeft verzet, bleek deze gelaagde samenwerking niet de ideale constructie. Daarom hebben we besloten de 'overleglaag' van het middenmanagement bij de continuering van de samenwerking weg te laten. Daardoor worden de lijnen tussen uitvoering en beslissers korter. En dat is nu juist essentieel gebleken bij de organisatie van maatschappelijke stages. Mensen uit de uitvoering weten precies wat er speelt. En het werkt beter als ze daar als werkgroep direct over kunnen rapporteren bij de directies uit de stuurgroep."

Die les heeft u dus geleerd. Heeft u nog meer voorbeelden van leerpunten? "Ja, die heb ik zeker. Vooral als het gaat om de begeleiding van leerlingen. We hebben aan den lijve ondervonden dat de ene leerling de andere niet is. En dat groepen nogal van karakter kunnen verschillen. Factoren

die daarbij een rol spelen, zijn het leerjaar, de school waar een leerling op zit, het opleidingsniveau en zeker ook het type opdracht. Ik raad iedereen die zich met maatschappelijke stage bezighoudt dan ook aan om dit goed in kaart te brengen en hier rekening mee te houden. Bepaal hoeveel begeleiding een individu of groep nodig heeft en bereid stagebieders daar goed op voor. Dit geldt ook als je roc-studenten wilt inzetten bij de begeleiding van maatschappelijke stageleerlingen.

Wat beschouwt u als een groot succes? "Dat sommige leerlingen qua houding helemaal zijn omgeslagen. Zo ging een groep scholieren dansen met gehandicapten. Daar hadden ze in het begin helemaal geen zin in. Ze vonden het een beetje beangstigend. Maar na een tijdje werden ze

projectgegevens

Aantal leerlingen
1.650

Aantal scholen
9

Aantal stagemakelaars
1

Betrokken gemeente
Apeldoorn

Stagesectoren

enthousiast. En het leukste is dat ze nu zelfs – terwijl de maatschappelijke stage al voorbij is – regelmatig terugkomen bij de gehandicapten. Een zelfde soort verhaal gaat op voor de maatschappelijk stagiairs die hebben gewerkt op speelveldjes. Ze maakten de veldjes schoon en begeleidden activiteiten voor basisschoolleerlingen. Ook hier maakte weerstand plaats voor toewijding."

Tot slot: vertel eens iets over de rol van de stagemakelaar. "Het Verenigingsburo van de stichting Wisselwerk is stagemakelaar. Mijn collega's op het bureau hebben hard gewerkt. Ze hebben stageplekken gezocht voor leerlingen die dat niet zelf deden en letten er daarbij op dat goede matches ontstonden. Ook hebben ze alle evaluaties van leerlingen en stagebieders keurig verzameld en gearchiveerd. Van die evaluaties kun je veel leren. De keerzijde van een actieve makelaar is echter dat sommige scholen daardoor achterover kunnen gaan leunen. En dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling, want de school blijft formeel eindverantwoordelijk. En moet dat ook zijn."

Fotografie: Jeroen Leonhard

EEN MAATSCHAPPELIJKE STAGE HEEFT ALLEEN ZIN ALS DIE WAT DOET MET DE PERSOONLIJKE ONTWIKKELING VAN LEERLINGEN

Scholengroep Den Haag Zuid-West en het Overbosch College hebben al jarenlang ervaring met leerlingparticipatie en wijkbetrokkenheid. Dankzij de financiering voor maatschappelijke stage die het kabinet sinds 2007 ter beschikking stelt, hebben de scholen hun initiatief stevig kunnen verankeren in het onderwijsprogramma. Ander winstpunt? "We hebben mbo- en hbo-studenten ingeschakeld als stagebegeleiders. Dat pakte zeer goed uit."

Dichtbij de maatschappij: goede relatie met omwonenden

Roel van Pagee is sectordirecteur van Scholengroep Den Haag Zuid-West en projectleider van de Haagse pilot. Hij is blij met de nieuwe vorm van leerlingparticipatie. Sterker nog, vóór de pilot hadden zijn school en het Overbosch College al een eigen initiatief op dit gebied ontwikkeld. "Onze locaties staan midden in woonwijken. We vinden het daarom belangrijk een goede relatie te hebben met omwonenden. Gekoppeld aan de beroepsrichting Economie hebben we bijvoorbeeld leerlingen een cursus computeren voor ouderen laten geven."

Mbo-stagiars zorgen voor een goede organisatie en begeleiding van onze vmbo-leerlingen

projectgegevens

Aantal leerlingen
855

Aantal schoollocaties
5

Aantal stagemakelaars
1

Betrokken gemeente
Den Haag

Stagesectoren

72-uurnorm
Met de komst van de maatschappelijke stage kan Scholengroep Den Haag Zuid-West het initiatief veel gemakkelijker verankeren in het onderwijsprogramma. Van Pagee: "Met de pilot wilden we vooral enkele knelpunten oplossen."
Het eerste is de uurnorm. "Leerlingen worden geacht 72 uur stage te lopen. Op zich prima voor havo en vwo. Maar voor beroepsgerichte vmbo'ers ontbreekt de tijd. In hun derde en vierde jaar hebben ze al beroepsgerichte stages en in het eerste jaar zijn ze er nog niet klaar voor om extern stage te lopen. We zagen een oplossing door ze binnen school opdrachten te geven. We hebben vmbo-leerlingen bijvoorbeeld ingezet voor onze open dagen. Maar nu het ministerie het aantal stage-uren heeft teruggebracht tot 48 uur, is het knelpunt verdwenen."

Begeleiding door studenten
Een ander knelpunt waarvoor Scholengroep Den Haag Zuid-West een oplossing zocht, was de begeleiding van de stagiairs.

Van Pagee schetst de organisatie: "Stichting Mooi werkt structureel met ons samen als stagemakelaar en we hebben onder meer Vestia Groep als stagebieder. Er was echter een capaciteitsprobleem voor de begeleiding. Vooral vmbo-leerlingen moet je aan het handje nemen. Voor havo en vwo vanzelfsprekende vaardigheden zoals telefoneren en afspraken maken, moeten onder toezicht gebeuren. We hebben hiervoor mbo'ers ingeschakeld. Deze studenten bereiden het werk op een stageplek voor, zijn er vaak zelf ook actief, registreren wat onze leerlingen hebben gedaan en delen met hen ervaringen. Bijkomend voordeel is dat onze leerlingen een beeld krijgen van het mbo." De mbo'ers kunnen niet al het werk aan, waarschuwt Van Pagee: "Een diepgaande evaluatie kun je niet aan hen overlaten. Daarvoor zetten we onze eigen teamleiders en mentoren in. Met hbo'ers kan dit wel. Zij zorgen voor begeleiding van de havisten en vwo'ers."

Trots
Van Pagee kijkt met trots terug op de pilot. "We hebben laten zien dat ons concept werkt en dat we een oplossing hebben kunnen formuleren voor de uurnorm en de noodzakelijke begeleiding. Maar daarnaast is er nog een belangrijk aandachtspunt. Je moet goed kijken naar de leerdoelen. Een maatschappelijke stage heeft alleen zin als die wat doet met de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen. Laat ze daarom reflecteren op wat ze gedaan hebben."

Soms overlappen de beroepsstages en de maatschappelijke stages elkaar. Denk aan een leerling die in een verzorgingstehuis kopjes koffie helpt schenken

projectgegevens

Aantal leerlingen
1.260

Aantal schoollocaties
12

Aantal stagemakelaars
2

Betrokken gemeenten
Eindhoven
Valkenswaard
Deurne
Bladel
Nuenen

Stagesectoren

De Eindhovense pilot is de enige pilot waar alleen vmbo-scholieren stage lopen. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen beroeps- en maatschappelijke stages? Lionne Hones, stagecoördinator en teamleider Zorg en Welzijn op het Stedelijk College Eindhoven, vertelt hierover.

Wat maakt maatschappelijke stage bij het vmbo anders dan bij de havo en het vwo? "Je kunt natuurlijk niet in de hoofden van leerlingen kijken, maar er waren er veel bij die enthousiast waren over hun maatschappelijke stage. Onze leerlingen moeten anders gemotiveerd worden dan leerlingen van de havo of het vwo. Ze hebben immers een ander referentiekader. Als mentor moet je daarom veel energie steken in het aansporen van en uitleggen aan leerlingen. Om hen zo veel mogelijk te motiveren, helpen de scholen stageplekken te zoeken die dicht bij de leerling staan. We kijken heel goed naar wat bij die leerling past."

Wat is het verschil tussen beroeps- en maatschappelijke stage? "Op het vmbo-onderwijs lopen leerlingen natuurlijk ook een beroepsstage. Het doel daarvan is dat ze zich oriënteren op welk beroep ze in de toekomst willen gaan uitoefenen. Bij de maatschappelijke stage willen we hen er graag bewust van maken dat vrijwilligerswerk – al dan niet buiten de beroepssector – ook heel belangrijk is. In de pilot hebben we afgesproken dat de leerlingen hiervoor 30 uur per jaar hebben. Soms overlappen de beroepsstages en de maatschappelijke stages elkaar. Vooral op het gebied van zorg en welzijn dubbelt het regelmatig. Denk aan een leerling die in een verzorgingstehuis kopjes koffie helpt schenken."

Hoe gaan jullie om met deze overlap tussen beroeps- en maatschappelijke stage? "Wij vinden die overlap niet erg, omdat het een verrijking kan zijn voor beide soorten stages. Beide soorten stages geven een andere blik op de samenleving, en daar gaat het om. Maar voor de leerlingen kunnen de

DOOR ELKAARS EXPERTISE EN ERVARINGEN BUNDELEN WE DE KRACHTEN

verschillende soorten stages soms wel verwarrend zijn. 'Voor welke stage telt dit nu?', hoor je ze wel eens vragen. Dat is ook voor de scholen zelf niet altijd even makkelijk, noch voor de stageverlenende instellingen. Daar ligt dan een taak voor de scholen, om dat onderscheid helder aan te geven."

Hoe regelen jullie de begeleiding van de leerlingen? "In de pilot vinden we het belangrijk de leerlingen te ondersteunen bij hun maatschappelijke stage. Iedere school uit deze pilot heeft zelf gekozen hoe ze de docenten hierbij betrekken. Bij ons op het Stedelijk College Eindhoven krijgen mentoren hiervoor 10 uur per jaar. In de praktijk kost de begeleiding meer tijd. We wisselen daarom ook veel informatie uit met andere scholen. Zo inspireren we elkaar. Bovendien heeft Stichting Welzijn ons gewezen op welke mogelijkheden er zijn voor de maatschappelijke stage, bijvoorbeeld op het gebied van subsidies. Dit alles zorgt ervoor dat de maatschappelijke stage echt leeft bij alle betrokken partijen. De concrete aanpak van de stages regelen we dan wel op schoolniveau. Maar door elkaars expertise en ervaringen bundelen we de krachten."

FRIESLAND

projectgegevens

Aantal leerlingen
7.380

Aantal scholen
70

Aantal stagemakelaars
12

Betrokken gemeenten
30 van de 31 Friese gemeenten en
Urk
Emmeloord
Steenwijk

Stagesectoren

www.keiindemaatschappij.nl

Het is één van de grootste projecten: de pilot maatschappelijke stage in Friesland. Geworteld in de succesvolle pilot van Zuidwest Friesland van schooljaar 2005-2006, en nu uitgerold over de hele provincie. Erna Zeevenhooven, een van de projectleiders van de pilot, legt uit hoe provinciale en lokale samenwerking binnen deze pilot elkaar afwisselen.

Maatschappelijk veld nog nauwelijks bekend met doelgroep jongeren

"Scholen voor voortgezet onderwijs zijn vaak sterk naar binnen gericht. Vergelijk het met de basisschool: daar zijn de lijnen naar ouders meestal heel kort. En het mbo en hbo hebben nauw contact met het bedrijfsleven. Veel vo-scholen moeten nog wennen aan de samenwerking met externe organisaties. Zuidwest Friesland had met de vorige pilot al ervaring opgedaan, maar in het noordoosten waren er scholen die nog bijna niets met maatschappelijke stage hadden gedaan. Daarnaast hadden we te maken met een maatschappelijk veld dat nog nauwelijks bekend is met de doelgroep jongeren. Zorg- en welzijnorganisaties krijgen natuurlijk wel beroepgerichte stagiairs, maar dat is een heel ander slag stagiairs. Zij zijn vaak wat ouder en kiezen hun stage heel bewust met het oog op een beroep."

We hebben gemerkt dat het loont om zo lokaal mogelijk te werken. Het is natuurlijk onzinnig om allemaal een eigen website te bouwen, dus dat doe je provinciaal

in aantal leerlingen, aantal stagebieders en ontwikkelingsfase – dat de lokale werkgroep daar het beste op kan inspelen. Hier in Friesland moeten we ook serieus rekening houden met de afstand tussen het woonadres van de leerling, zijn school en het stageadres. Sommige forensenleerlingen, zoals we ze noemen, reizen elke dag twee uur om naar school te gaan. Waar moet zo'n leerling stagelopen?

EEN GOEDE INFRASTRUCTUUR GECOMBINEERD MET EEN INTENSIEVE, LOKALE SAMENWERKING, DAT BLIJFT ONS UITGANGSPUNT

Hoe zet je daar begeleiding op, en welke stagemakelaar ontvangt het geld voor deze leerling? Een aandachtspunt voor het komende jaar."

Goede infrastructuur en intensieve samenwerking

"De pilot heeft ook nieuwe kennis opgeleverd over stagebiedende organisaties. Verenigingen, zoals sportclubs en dorpsverenigingen, vergaderen niet zo vaak en hebben tijd nodig om stages goed op poten te zetten. Voor scholen en makelaars betekent dit dat ze deze clubs op tijd moeten benaderen. De komende tijd vervolgen we de pilot en versterken we de samenwerking. Ook gaan we nog meer materialen produceren voor de WikiMaS, een Wikipediapagina met ervaringen en documenten over de maatschappelijke stage. Een goede infrastructuur gecombineerd met een intensieve, lokale samenwerking, dat blijft ons uitgangspunt."

Provinciebrede doelen...

"Het doel van deze pilot is om scholen en het maatschappelijk veld kennis te laten maken met de maatschappelijke stage. Voor de ene school betekende dit wat voorzichtige, eerste stappen. Voor de andere ging het om uitbreiding en verdieping van bestaande structuren en netwerken. Als stuurgroep hebben we een aantal overkoepelende doelen voor ogen. Door drie grote organisaties – Landschapsbeheer, Sport Fryslân en Doarpswurk Fryslân – bij de organisatie te betrekken en te vragen hun achterban te stimuleren, hebben we veel extra stageplaatsen gecreëerd. Vanuit de provincie ondersteunt Partoer – het Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling – de vrijwilligerscentrales om hun infrastructuur en samenwerking te verbeteren. Dat heeft geleid tot de provinciebrede bemiddelingsite *www.keiindemaatschappij.nl*. Op deze site vind je per regio – dat zijn er zes – vacatures en andere informatie over de maatschappelijke stage."
De site is een groot succes.

... en lokale verschillen

"We hebben gemerkt dat het loont om zo lokaal mogelijk te werken. Het is natuurlijk onzinnig om allemaal een eigen website te bouwen, dus dat doe je provinciaal. Maar in andere opzichten zijn er zo veel verschillen tussen scholen en regio's – bijvoorbeeld

VOORKOM DAT STAGEBIEDERS OVERVRAAGD WORDEN

Helmond sloot zijn pilot in juni 2009 als eerste af. Met succes, want in het schooljaar 2008-2009 maakten de samenwerkingspartners heldere afspraken over de taakverdeling. En over uniformiteit. Zo gebruiken vrijwel alle betrokken scholen, stagebieders en leerlingen hetzelfde stagecontract en stagevolgsysteem. Een uitstekende manier om het overzicht te bewaren. Alle afspraken en besluiten zijn gebundeld in een 'Draaiboek Maatschappelijke Stage Projectgroep Helmond'. Mart Louwers, coördinator maatschappelijke stages op het Jan van Brabant College, vertelt.

Waar bent u – terugkijkend op het pilotjaar – het meest trots op?
"Allereerst op het draaiboek. Daarmee hebben de betrokken partijen hun samenwerking vastgelegd. Er staan gezamenlijke afspraken en richtlijnen in. Zo wordt het voortbestaan van de maatschappelijke stage in Helmond gewaarborgd. Daarnaast ben ik trots op de uniformiteit die we hebben gecreëerd. Daarmee verloopt de communicatie en administratie rond de maatschappelijke stage efficiënt. Een voorbeeld: zeker nu we het aantal maatschappelijke

Begin zo snel mogelijk, want je kan niet genoeg oefenen om vanaf 2011-2012 aan de norm te voldoen

stageleerlingen opvoeren, neemt de druk op (potentiële) stagebieders toe. Om hen zo veel mogelijk te ontlasten, hebben we heldere afspraken gemaakt over wie hen benadert. Daarnaast ondersteunt de makelaar scholen en stagebieders in het formuleren van een aantal vaste taakomschrijvingen voor de scholieren. Met deze maatregelen voorkom je dat stagebieders overbelast raken."

U bent enthousiast over de uniformiteit in Helmond. Kunt u meer voorbeelden geven? "Jazeker. Voor scholen hebben we uniforme taakomschrijvingen voor stagecoördinatoren en mentoren. De coördinator is lid van de regionale projectgroep maatschappelijke stage. Hij is ook het eerste aanspreekpunt voor stagebieders en -makelaars. Binnen de school coördineert hij de implementatie en stuurt hij mentoren aan. Ook geeft hij voorlichting aan ouders en leerlingen. De mentoren verzorgen het dagelijkse contact met de leerlingen. Verder ondersteunen zij leerlingen bij het uitwerken van hun stageverslagen. Andere voorbeelden van deze uniformiteit zijn terug te vinden in ons draaiboek."

Jullie hebben ook een stuurgroep. Kunt u daar iets over vertellen? "De stuurgroep bestaat uit de directies van de drie deelnemende scholen, de Vrijwilligerscentrale Helmond, de coördinator Jeugdbeleid van de gemeente Helmond en de directie van Savant Zorg. Zij hebben een samenwerkingsconvenant ondertekend. De stuurgroep maakt beslissingen over het beleid rond maatschappelijke stages. De projectgroep bestaat uit vertegenwoordigers van alle samenwerkingspartners. Deze groep staat het dichtst bij de praktijk en legt voorstellen voor aan de stuurgroep."

Welke rol speelt ICT in de uitrol van de maatschappelijke stage in uw regio? "Een grote rol. De meeste pilotdeelnemers gebruiken hetzelfde digitale stagevolgsysteem. In de toekomst gaan alle betrokkenen dit gebruiken. Op dit moment zetten we het systeem in voor het uploaden en goedkeuren van stageverslagen. Maar ook voor het opslaan en inzien van planningen van individuele stages. Daarnaast kan de school een 'match' tussen een leerling en een stageplek digitaal goedkeuren. En het stagecontract komt natuurlijk in het systeem te staan. Deze aanpak bespaart de betrokkenen een hoop papierwerk en zorgt er tegelijkertijd voor dat relevante documentatie wordt gedeeld."

Tot slot: wat voor tips heeft u voor regio's waar de maatschappelijke stage nog in de kinderschoenen staat? "De eerste zal je niet verbazen: zorg voor uniformiteit. Dat bereik je door goed te overleggen. Je voorkomt hiermee, zeker in grote gemeenten, dat stagebieders overvraagd raken. Een tweede tip: begin zo snel mogelijk, want je kan niet genoeg oefenen om vanaf 2011-2012 aan de norm te voldoen."

projectgegevens

Aantal leerlingen
740

Aantal schoollocaties
4

Aantal stagemakelaars
1

Betrokken gemeente
Helmond

Stagesectoren

Het is een grote, maar leuke uitdaging om voor alle leerlingen op zoek te gaan naar een geschikte vorm van maatschappelijke stage

projectgegevens

Aantal leerlingen
750

Aantal schoollocaties
5

Aantal stagemakelaars
2

Betrokken gemeenten
Hoogeveen
De Wolden

Stagesectoren

www.maspunthoogeveen.nl

In de pilot Hoogeveen was de maatschappelijke stage voor iedereen. De stage werd aangeboden aan alle leeftijden en onderwijssoorten. Marga Rouwhorst, penvoerder van de RSG Wolfsbos in Hoogeveen, vertelt over haar ervaringen en 'lessons learned'.

Maatschappelijke stage voor iedereen
"Onze scholengemeenschap biedt onderwijs aan alle schoolniveaus. Het is een grote, maar leuke uitdaging om voor alle leerlingen op zoek te gaan naar een geschikte vorm van maatschappelijke stage. Ook hun leeftijd speelt daarbij een rol. Eerste en tweede klassen kunnen bijvoorbeeld minder gemakkelijk individuele stages doen. Dit jaar organiseerden alle brugklassen daarom samen een musical in het theatercentrum. De opbrengst ging naar een goed doel: KiKa (Kinderen Kankervrij). De stage besloeg het hele 'musicaltraject', van voorbereiding tot opvoering. Deze vorm van maatschappelijke stage is erg goed bevallen, omdat kinderen op deze manier iets goed doen voor de maatschappij, zonder dat zij direct in het diepe worden gegooid. Leerlingen uit de tweede klassen liepen eenzelfde soort 'organisatorische' stage: zij organiseerden een fancy fair."

Meeste voldoening door zelf stage regelen
"Derde en vierde klassen vmbo, havo en vwo kunnen wel prima individueel aan de slag. We laten hen daarom ook eerst zelf op zoek gaan naar een stage. Want we merken dat leerlingen de meeste voldoening halen uit een stage die ze zelf hebben uitgekozen. Maar als dat zoeken problemen oplevert, bemiddelen wij natuurlijk. Voor deze leerlingen is een goede voorbereiding overigens erg belangrijk. En het kost vaak nogal wat tijd om hen ervan te overtuigen dat een maatschappelijke stage écht leuk is. Ze moeten namelijk wel weten wat ze willen."

HET ALLERLEUKSTE IS ALS BLIJKT DAT EEN LEERLING VAN ZIJN HOBBY OOK ZIJN MAATSCHAPPELIJKE STAGE KAN MAKEN

Hobbystage
"Een goede samenwerking met de stagemakelaar en de stagebieders is een must om alle leerlingen van een stageplaats te voorzien. Het allerleukste is als blijkt dat een leerling van zijn hobby ook zijn maatschappelijke stage kan maken. Onlangs was er een groep leerlingen die een stel oude computers had verzameld. Deze computers hebben ze opgeknapt en vervolgens naar een school in Rusland gestuurd, die er dolblij mee was. Wat mij betreft een prachtig voorbeeld!"

Hoogvliegers in het praktijkonderwijs
"Voor onze leerlingen in het praktijkonderwijs moesten we op zoek naar een stage in een redelijk beschermde omgeving. Ook moesten ze iets met hun handen kunnen doen. Uiteindelijk hebben we ook voor hen een perfecte match gevonden. In opdracht van de Stichting Drents Landschap hebben de leerlingen geholpen bij de bouw van vleermuiskelders. Ze vonden het geweldig om zo'n tastbaar en zinvol bouwwerk af te leveren! Voor deze leerlingen is een intensieve begeleiding erg belangrijk. We hebben er dan ook voor gezorgd dat er altijd docenten bij de stages aanwezig waren."

Intensieve begeleiding
"Een intensieve begeleiding is ook voor de leerlingen van het leerwegondersteunend onderwijs erg belangrijk. In hun tweede leerjaar nemen zij deel aan een projectweek, waarin ze in groepjes van minimaal twee leerlingen op stage gingen, bijvoorbeeld in de zorgsector. In het derde leerjaar kunnen zij al wat zelfstandiger aan de slag. Ze gaan dan bijvoorbeeld zonder begeleiding op pad."

Vertrouwen in de toekomst
"De toekomst voor de maatschappelijke stage in Hoogeveen zie ik met vertrouwen tegemoet. De ervaring leert wel dat 72 uur maatschappelijk stage voor leerlingen van het vmbo erg veel is. Het eerste jaar van hun opleiding hebben ze er geen tijd voor, en in de jaren erna moeten ze het combineren met hun beroepsstage. Ik denk daarom dat de bijstelling van het aantal stage-uren voor het vmbo de kwaliteit van de stage ten goede zal komen. De maatschappelijke stage lijkt verder een groot succes te worden!"

Door de hele provincie in de pilot te betrekken, kunnen we maximaal profiteren van de kennis en kunde die er al is

IEDEREEN IS ZICH NU BEWUST VAN HET FEIT DAT DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE ERAAN KOMT

Alle 17 scholen die vallen onder de Stichting Limburgs Voortgezet Onderwijs (LVO) doen mee aan Limburgse pilot. Daarmee beslaat het project de hele provincie. We vroegen beleidsadviseur Peter van Rijmenam van Stichting LVO hoe de pilot verliep en wat het heeft opgeleverd.

Waarom zo'n grote pilot? "Sommige scholen in Limburg waren al bezig met de maatschappelijke stage. Andere nog helemaal niet. Wij vonden het belangrijk álle scholen te stimuleren om nu ervaring op te doen. Er komt veel kijken bij het organiseren van de stages en het is goed om daar nu al mee te experimenten. Daarnaast wilden we samenwerkingsverbanden op poten zetten. Er zijn veel organisaties betrokken bij de maatschappelijke stage: scholen, vrijwilligerscentrales, gemeenten en commerciële instellingen. Door de hele provincie in de pilot te betrekken, profiteren we maximaal van elkaars kennis en kunde."

Wat heeft de pilot opgeleverd? "Een heleboel. Om bij de leerlingen te beginnen: meer dan helft – 3.000 van de 6.000 leerlingen – heeft al stage gelopen. De rest volgt dit najaar. Er zijn mooie dingen gebeurd, zoals het opzetten van een boodschappenservice voor ouderen. Je leest hier regelmatig stukken in de krant over scholieren die een nuttige bijdrage leveren aan de samenleving door hun maatschappelijke stage. Ook de regionale televisie besteedt er aandacht aan. Tegelijkertijd begint de samenwerking tussen scholen, vrijwilligerscentrales en gemeenten op gang te komen.

In de regio's Maastricht, Weert en Noord-Limburg zijn ze hier al heel ver mee."

Waaruit bestaat die samenwerking? "Vooral uit goede contacten, het uitspreken van intenties en soms ook al uit afspraken. Dat lijkt misschien niet zo'n prestatie, maar wij zijn van mening dat het bouwen van een goed, uitgebreid netwerk het allerbelangrijkste is. Neem bijvoorbeeld Parkstad, dat is Heerlen en omgeving. Een dichtbevolkt gebied met veel scholen. Niet alleen het voortgezet onderwijs, maar ook mbo en hbo zoeken stageplaatsen. Zorginstellingen daar worden overspoeld met verzoeken. Een verzorgingstehuis in Brunssum had op een gegeven moment veertig stagiairs rondlopen. Scholen, vrijwilligerscentrales en gemeenten in Parkstad hebben nu een organisatiemodel ontwikkeld, dat ze gaan testen en uitrollen.

projectgegevens

Aantal leerlingen
6.000

Aantal scholen
17

Aantal stagemakelaars
1 koepel van vrijwilligerscentrales

Betrokken gemeenten
Maastricht
Valkenburg
Gulpen
Meerssen
Parkstad
Sittard
Weert
Venlo
Venray
Horst
Panningen
Stein

Stagesectoren

www.waarmasjij.nl

Zo willen ze bereiken dat een continue stroom van duizenden leerlingen permanent stage kan lopen."

Welke problemen kwamen jullie tegen? "Naast het grote aantal stageleerlingen heeft het vmbo nog het probleem dat én de beroeps- én de maatschappelijke stage een plek moeten krijgen in het curriculum. En alle leerlingen die op stage gaan, hebben begeleiding nodig. Hoe organiseer je dat en wie betaalt dat? Ook het onderhouden en vernieuwen van het bestand met stageadressen kost veel tijd en dus geld. Binnen de scholen en vrijwilligerscentrales moeten mensen worden vrijgemaakt voor maatschappelijke stages. Zo kunnen ze een goede database opzetten voor stageadressen en leerlingen de begeleiding bieden die ze nodig hebben."

Wat is de rol van de provincie Limburg? "Stichting LVO heeft met financiële steun van de provincie de website *www.waarmasjij.nl* ontwikkeld voor partijen die meedoen – of mee willen doen – aan de pilot. Deze website willen we uitbreiden en onderbrengen bij de provincie. Je kunt als school niet meer denken: we regelen het allemaal zelf wel. Daarvoor komt er te veel kijken bij het goed organiseren van maatschappelijke stages. Zeker in gebieden met veel scholen. Iedereen is zich nu bewust van het feit dat de maatschappelijke stage eraan komt, en dat het maar beter is goed voorbereid te zijn."

Fotografie: Erik Borst

SCHOLEN BLIJVEN ZELF VERANTWOORDELIJK VOOR HUN LEERLINGEN EN VOOR DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE

Voordat de pilot in Meppel van start ging, waren scholen daar al bezig met maatschappelijke stages. Toch hadden ze een goede reden om een gezamenlijke pilot op te zetten. Ze wilden namelijk kijken of ze een duurzame bovenschoolse organisatie konden opzetten. Projectleider Esther Meijer: "De samenwerking die ontstaan is tussen vo, mbo en hbo, is uniek".

Continue voorlichting en advies

Vier van de vijf scholen in Meppel hadden de afgelopen jaren al geïnvesteerd in het leggen van contacten voor de maatschappelijke stage. Zij gaven aan vooral hulp te kunnen gebruiken op het gebied van samenwerking en ondersteuning. Hoe krijg je de stage ingebed in het lesprogramma? En hoe kunnen stagebieders het beste omgaan met jongeren? Projectleider Esther Meijer van Stichting Welzijn: "De pilot geeft ons de kans een lang en intensief traject op te zetten, waarbij we alle partijen voortdurend voorzien van voorlichting en advies. De eerste bijeenkomst hielden we dit voorjaar. Hierbij waren alle betrokkenen aanwezig, inclusief tientallen stagebieders.

De pilot geeft ons de kans een lang en intensief traject op te zetten, waarbij we alle partijen voortdurend voorzien van voorlichting en advies

Naar aanleiding van die bijeenkomst hebben we een boekje gemaakt, waarin we alle ervaringen met maatschappelijke stage hebben gebundeld."

Scholen nemen hun verantwoordelijkheid

Leerlingen die zelf een stageplaats zoeken. En scholen die hun contacten aanboren en warm houden om stageplaatsen voor leerlingen te regelen. Is de pilot in Meppel in alle opzichten een succes? Meijer: "Het klopt dat de samenwerking bijzonder goed verloopt. En dat alle partijen hun verantwoordelijkheid nemen. Iedereen begrijpt dat wij geen duizenden stageplaatsen uit onze mouw kunnen schudden. Dat willen we ook niet, want scholen blijven zelf verantwoordelijk voor hun leerlingen en voor de maatschappelijke stage. Wij ondersteunen waar nodig." Zo kwam het idee om mbo- en hbo-studenten in te zetten, van de vo-scholen zelf. "Ze wilden graag een digitaal systeem om leerlingen aan stages te koppelen. Maar zo'n systeem moet ook worden beheerd. De brede samenwerking die nu is ontstaan tussen vo, mbo en hbo, is uniek."

Leerbedrijf maatschappelijke stage

Op het Drenthe College is een leerbedrijf maatschappelijke stage opgericht. Hierin kunnen mbo-leerlingen straks hun beroepsstage doen. Onder supervisie van Stichting Welzijn gaan ze een digitaal systeem beheren waarmee vo-leerlingen een maatschappelijke stage kunnen zoeken. De mbo-leerlingen zullen de vacatures op de site up-to-date houden, documenten invoeren en mailings versturen. Studenten van de Stenden Hogeschool begeleiden de mbo-leerlingen en krijgen daarvoor studiepunten. Een samenwerking die nog in de kinderschoenen staat, maar veelbelovend is, volgens Meijer. "Alle partijen hebben er wat aan. De vo-leerlingen kunnen straks nog makkelijker een stageplaats vinden, en de stagebieders een stageleerling. Voor het mbo en hbo betekent het leerbedrijf extra stage- en ervaringsplekken. En voor ons en de scholen is het fijn dat de mbo-leerlingen ons veel werk uit handen nemen. We verwachten nog veel van deze samenwerking het komende jaar."

projectgegevens

Aantal leerlingen
1.044

Aantal scholen
7

Aantal stagemakelaars
1

Betrokken gemeente
Meppel

Stagesectoren

We merkten ook dat de scholen gedurende de pilot enthousiast(er) raakten, simpelweg omdat hun leerlingen enthousiast terugkwamen van hun maatschappelijke stage

projectgegevens

Aantal leerlingen
9.500

Aantal schoollocaties
54

Betrokken gemeenten
Nijmegen
Wijchen
Overbetuwe
Zevenaar
Montferland
Arnhem
Heumen
Lingewaard
Rheden
Doetinchem
Doesburg
Beuningen
Druten
West Maas en Waal
Oude IJsselstreek
Ede
Renkum
Winterswijk

Stagesectoren

"De maatschappelijke stage een plek geven binnen het curriculum is belangrijk, zowel voor de school als voor de leerling. En een goede balans tussen de scholen onderling is daarbij essentieel." Dat zeggen Ed Peters, rector van het Nijmeegse Dominicus College en voorzitter van de regionale stuurgroep en Hanno Krijgsman, projectleider voor de regio Arnhem.

Van scepsis naar samenwerking
"Het heeft de nodige tijd en overredingskracht gekost, maar uiteindelijk is de argwaan op de verschillende scholen om samen op te trekken, overwonnen", vertelt Peters. "Tijdens deze pilot hebben we heel duidelijk gemerkt dat we dezelfde passie en het geloof delen dat maatschappelijke stages zeker een toegevoegde waarde hebben. Onze angst en schroom om samen te werken, hebben we overwonnen. Nu hebben we profijt van onze kennisdeling. Al hebben we natuurlijk ook strikte afspraken gemaakt."

Voldoende aandacht op school motiveert ook leerlingen
Krijsgman vertelt dat tijdens de samenwerking duidelijk naar voren is gekomen dat het belangrijk is om de maatschappelijke stage voldoende aandacht te geven op school. "Als het voor de school geen prioriteit heeft, hoe kun je dan van een leerling verwachten dat hij of zij er wél prioriteit aan geeft? Geef het daarom genoeg aandacht: stel een certificaat in, houd een stagemarkt of organiseer een thema- of terugkomdag", adviseert hij dan ook. Ed Peters vult aan: "We merkten ook dat de scholen gedurende de pilot enthousiaster raakten, simpelweg omdat hun leerlingen enthousiast terugkwamen van hun maatschappelijke stage."

STEL EEN CERTIFICAAT IN, HOUD EEN STAGEMARKT OF ORGANISEER EEN THEMA- OF TERUGKOMDAG

Inbedding in curriculum
Krijgsman benadrukt dat het belangrijk is voor scholen om te beseffen dat de maatschappelijke stage echt bij de schoolloopbaan horen. “Helemaal als je beseft dat het straks om 72 uur gaat (De uren voor maatschappelijke stages zijn aangepast: 48 voor het vmbo, 60 voor de havo en 72 voor het vwo, red.).” Peters heeft duidelijk ideeën over hoe de maatschappelijke stage een meerwaarde kan zijn voor vakken als geschiedenis, aardrijkskunde of economie in de bovenbouw. “Je kunt leerlingen de opdracht geven zich te verdiepen in de sector waar ze een maatschappelijke stage zullen lopen. Zo maken de leerlingen er zelf iets breders van dan alleen ‘wat vind ik leuk, wat vind ik niet leuk.’”

Aandacht voor stageaanbieders
De pilot besteedt niet alleen aandacht aan de implementatie van de maatschappelijke stage op school. “Voor de stagebieders hebben we op verzoek van een organisatie een handboek gemaakt waarin staat wat de maatschappelijke stage betekenen”, vertelt Krijgsman. “Er staan ook criteria voor de stagebieders in. Stagebieders weten zo waar ze aan toe zijn, omdat er staat wat er van hen verwacht wordt én wat ze van de leerling kunnen verwachten. Verder reikt het boek hen ook praktische handvatten aan over bijvoorbeeld de beoordeling van een leerling.” Voor de zorgsector is er een apart draaiboek opgesteld. Peters licht toe dat dit in samenwerking met zorginstellingen tot stand is gekomen. “We zijn uitgegaan van hun vragen, zodat we een concreet draaiboek konden schrijven. Er is nu bijvoorbeeld in opgenomen welke taken leerlingen wel of juist niet mogen uitvoeren. Zo weten alle partijen waar ze aan toe zijn.”

Met workshops hebben we docenten de mogelijkheden van maatschappelijke stages laten zien

MET GOEDE AFSPRAKEN VOORKOM JE MISSERS EN DISCUSSIE ACHTERAF

De zeven deelpilots van de pilot Noord-Holland wilden samen bijna 6.000 leerlingen 30 uur maatschappelijke stage laten lopen. Een doel dat de projectgroepen voor een groot deel haalden. Maar waarbij ze ook de nodige struikelblokken tegenkwamen. Marijke Aukema van Vrijwilligerscentrale Haarlem en Carmen Lamp van Vrijwilligerscentrale West-Friesland vertellen over hun ervaringen.

Verbeterpunten bespreken

"Bij een omvangrijk project als de maatschappelijke stage weet je van te voren dat je valkuilen tegenkomt", zegt Aukema. "Bij de opzet van de pilot hebben we daar rekening mee gehouden. Niet alleen het aantal stage-uren was een doel. Samen wilden we ook de belangrijkste succes- en faalfactoren in beeld brengen. De projectgroepbijeenkomsten waren bij uitstek geschikt om deze met elkaar te bespreken. We namen de voortgang door, deelden leermomenten en stelden onze doelen en aanpak bij waar nodig. Dat alles om leerlingen kwalitatief goede stages te bieden. Ook de stuurgroep die de zeven lokale pilots aanstuurde was een goede plek om verbeterpunten met elkaar te bespreken en van andere deelpilots te leren. Zo hebben we in Haarlem goede voorbeeldprojecten en begeleidingsvormen van andere scholen overgenomen."

Maak een goede jaarkalender

Aukema: "In Haarlem is het ons gelukt om zo'n 2.200 leerlingen allemaal 30 uur stage te laten lopen. Maar dat ging niet zonder problemen." De belangrijkste vraag was hoe we die 30 uur voor alle leerlingen in konden vullen. Ook omdat we rekening wilden houden met hun wensen en de kwaliteit van de stages. Een goede planning was dus essentieel. Daarom maakten we een jaarkalender waarin we aangaven wanneer welke

school de leerlingen stage liet lopen. Deze kalender was echt onmisbaar." Daar is Lamp het mee eens. "In West-Friesland hebben we het doel van 30 uur voor het grootste deel gehaald, maar een paar scholen gaan de verlenging in. Zij krijgen nog wat extra maanden om alle leerlingen het volledige aantal uren stage te laten lopen. Vooral toen de pilot net liep en uit de jaarkalender bleek dat er onvoldoende spreiding was zagen we problemen.

Er waren veel leerlingen die stage moesten lopen en nog maar weinig vacatures. Aan het einde van het jaar was het omgekeerde het geval. Met goede afspraken tussen scholen kun je dit soort situaties voorkomen. Gelukkig hebben de scholen zich erg flexibel opgesteld, door leerlingen de gelegenheid te geven ook buiten de geplande periode hun stage te doen. Daarnaast was er een school die door organisatorische problemen het afgesproken

projectgegevens

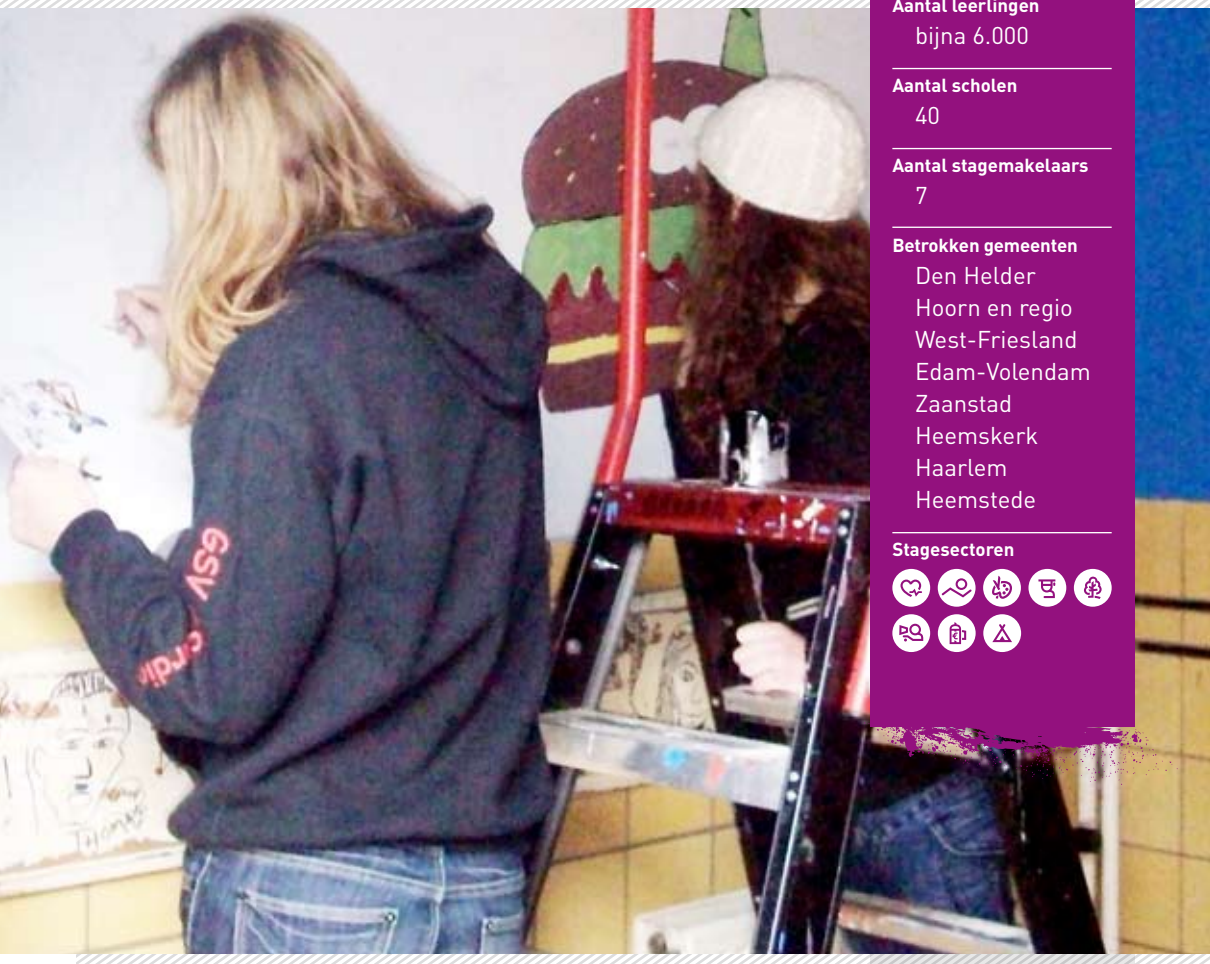
Aantal leerlingen
bijna 6.000

Aantal scholen
40

Aantal stagemakelaars
7

Betrokken gemeenten
Den Helder
Hoorn en regio West-Friesland
Edam-Volendam
Zaanstad
Heemskerk
Haarlem
Heemstede

Stagesectoren

aantal leerlingen geen stage kon laten lopen. Maar dat was vooral overmacht."

Voornaamste struikelblokken
Naast een strakke planning is voldoende draagvlak een absolute must voor het slagen van de maatschappelijke stage, weet Aukema. "Stagebieders, maar ook scholen, moeten de toegevoegde waarde van de stages zien. In de regio Haarlem waren veel scholen sceptisch over de stages en stelden te weinig stagebegeleiders beschikbaar. Daar hebben we in de projectgroep open over gesproken met de scholen. Een gebrek aan kennis bleek de voornaamste oorzaak van de sceptische reacties. Met workshops hebben we docenten de mogelijkheden van maatschappelijke stages laten zien. Maar het gebrek aan begeleiding en het contact tussen stagebieders en scholen blijft in mijn ogen een verbeterpunt."

Ook valse aannames kunnen een succesvol project in de weg staan volgens Lamp. "De school houdt altijd de verantwoordelijkheid voor leerlingen die stage lopen. Toch is het belangrijk dat scholen en vrijwilligerscentrales afspraken op papier zetten. Wie informeert de leerlingen bijvoorbeeld? Met goede afspraken voorkom je missers en discussie achteraf."

De maatschappelijke stage is meer in het beleid verankerd

samenwerking gewoon doorgaat. "We kunnen onze doelstellingen zo geleidelijk aan opschroeven", zegt ze. "Afgelopen jaar streefden we ernaar om 1.070 leerlingen 30 uur te laten stage lopen. Dat is ruim gelukt. Voor 2009-2010 willen we graag dat 2.000 leerlingen voor 30 à 35 uur een stageplek vinden."

Een kwestie van tijd en voorbereiding

Van Ee heeft ervaren dat tijd en voorbereiding belangrijk zijn om de maatschappelijke stage tot een succes te maken. Vooral bij scholen was de korte voorbereidingsperiode soms een knelpunt. "Toen de pilot startte, hadden sommige scholen niet genoeg tijd voor de stages ingeruimd. Bijvoorbeeld voor begeleiding en uitrol binnen de school. De mensen die ermee bezig waren, deden dat er soms gewoon bij, terwijl je echt uren moet vrijmaken." Van Ee is blij dat dit verandert. De scholen hebben inmiddels bijna allemaal een contactpersoon bij wie stagebieders en -makelaars terecht kunnen. En iemand die de maatschappelijke stages binnen de school coördineert. Soms zijn er zelfs spreekuren voor leerlingen. "Ook is de maatschappelijke stage meer in het beleid verankerd."

Goede taakverdeling

Een ander tijdrovend – maar lonend – proces is volgens Van Ee de afstemming van de activiteiten van scholen en stagemakelaars. Een goede taakverdeling is daarbij belangrijk. "Die is zich nog aan het uitkristalliseren. Het idee is dat scholen de begeleiding van de leerlingen op zich nemen, terwijl stagemakelaars de vrijwilligersorganisaties ondersteunen. Zowel scholen als stagemakelaars werven stageplekken. De makelaars helpen stagebieders met het inrichten van de maatschappelijke stage op een manier die haalbaar en zinnig is voor de organisatie. Ook verzorgen ze de toegang tot stageplekken voor leerlingen die buiten de gemeente en de regio op school zitten."

Aanstekelijk enthousiasme

Alle partijen die bij de pilot betrokken zijn, dragen de maatschappelijke stage een warm hart toe. "Scholen zijn blij met de stages, omdat ze zien dat leerlingen er echt iets aan hebben. En scholieren gaven hun stage gemiddeld een 7,6. Onder meer vanwege de goede begeleiding en de inhoud van hun klussen." Afgezien van sporadische klachten over jongeren die te laat komen of wat minder inzet tonen, zijn ook de stagebieders dik tevreden. "Bij woonzorgcentrum Dillenburg zorgen de kinderen door hun enthousiasme bijvoorbeeld voor leven in de brouwerij. Verder komen dankzij de maatschappelijke stage mensen met elkaar in contact die anders langs elkaar heen zouden leven: jong en oud, scholier en werkende. Deze ontmoeting wordt door stagebieders gewaardeerd en werkt aanstekelijk voor andere stagebieders. Ze zien wat jongeren kunnen toevoegen aan de maatschappij. En aan hún organisatie."

projectgegevens

Aantal leerlingen
1.070

Aantal schoollocaties
10

Aantal stagemakelaars
6

Betrokken gemeenten
Putten
Ermelo
Harderwijk
Nunspeet
Oldebroek
Elburg

Stagesectoren

Een leerling bewonderde de chauffeur die vrijwillig de buurtbus bestuurde. Dat gaf hem extra motivatie

projectgegevens

Aantal leerlingen
2.696

Aantal scholen
7

Aantal stagemakelaars
2

Betrokken gemeente
Rotterdam

Stagesectoren

www.potmetgoudopzuid.nl

Ettie Huberts is nu een jaar projectleider maatschappelijke stages in Rotterdam-Zuid. Aan de pilot in 2008-2009 deden maar liefst 23 schoollocaties en 2.650 leerlingen mee. Meer dan driekwart van hen volgt een vmbo-opleiding. Volgens Huberts is een goede motivatie van de jongeren één van de belangrijkste succesfactoren voor de maatschappelijke stage.

"Ik kan me nog goed herinneren", vertelt Huberts, "dat een maatschappelijke stageleerling er versteld van stond dat de chauffeur van de buurtbus niet betaald kreeg voor zijn werk. Dat was voor die jongen een openbaring! Hij bewonderde de chauffeur. Dat gaf hem extra motivatie voor zijn maatschappelijke stage. Op zo'n moment denk ik: hier doe je het voor."

Willen of moeten: een wereld van verschil
Maatschappelijke stageleerlingen zijn pubers. En niet alle pubers zijn gemotiveerd. Huberts ziet dit als één van de grootste uitdagingen van de maatschappelijke stage. "Als een jongere graag op stage wil, zijn de resultaten voor alle partijen veel beter dan wanneer dat niet zo is. Daarom is een goede match tussen leerling en stageplek zo belangrijk." Huberts drukt stagebieders dan ook op het hart om aan de bel te trekken als de match niet goed is. "Dan zoeken we samen een oplossing", zegt ze. Een andere manier om leerlingen – en hun houding – positief te beïnvloeden, is ruimte geven voor eigen initiatief. "Laat ze zelf een stageplek zoeken. Gelukkig doen de scholen in Rotterdam-Zuid dat steeds meer."

Vmbo'ers met een praktische instelling
Het opleidingsniveau ligt in Rotterdam, zeker ten zuiden van de Maasoever, lager dan in de meeste andere grote steden in Nederland. Dit zie je terug in het aandeel vmbo-leerlingen in de hele vo-populatie. "Meer dan driekwart van de maatschappelijke stageleerlingen zit hier op het vmbo", zegt Huberts. "Aanvankelijk waren stagebieders daar niet zo blij

BIED LEERLINGEN RUIMTE VOOR EIGEN INITIATIEF

mee, ze hadden liever 4-vwo-leerlingen. Maar dat sloeg al snel om. Vmbo-leerlingen zijn vaak erg praktisch ingesteld. Ze houden van aanpakken en het zijn geen dromers."

Korte lijnen tussen school en stagebieder

Huberts vindt het belangrijk dat stagebieders en scholen direct met elkaar in verbinding staan. Soms heel letterlijk: "Elke stagecoördinator moet een mobiele telefoon hebben, zodat de stagebieder altijd kan bellen. Ook ben ik blij dat alle scholen nu een stagecoördinator hebben. Ik merk nog wel dat zij binnen de school te veel een eenling zijn. Andere medewerkers zijn niet altijd even betrokken. De stages moeten nog verankerd raken in het onderwijssysteem." Huberts ziet ook mogelijkheden om scholen rechtstreeks aan projecten of stagebieders te koppelen: "School A levert dan stageleerlingen voor het verzorgingshuis en school B voor het speeltuinproject, om maar een voorbeeld te noemen. Het jaar erop wissel je het om."

Goed nadenken over begeleiding

Huberts vindt dat er op het gebied van begeleiding nog veel verbeterd kan worden in Rotterdam-Zuid. "Scholen, stagebieders en eventuele andere begeleiders moeten goed vastleggen hoe ze de begeleiding invullen. Wie op school maakt er tijd voor vrij? Welke begeleiding kan de stagebieder geven? En hoe zorg je ervoor dat hbo'ers, als je die wilt inzetten, goede begeleiding kunnen leveren? Aan deze vragen wordt nu nog te vaak voorbijgegaan."

Bouw voort op wat je hebt

Volgens Huberts moeten de partijen die betrokken zijn bij de maatschappelijke stage vooral niet het wiel opnieuw uitvinden. "Bouw voort op wat je hebt. Veel scholen deden al lang aan maatschappelijke projecten. Haak daarop aan met de maatschappelijke stage, zou ik zeggen!"

De huidige samenwerkingsvorm bevalt zo goed dat we deze gaan vastleggen in een convenant

projectgegevens

Aantal leerlingen
2.407

Aantal schoollocaties
12

Aantal stagemakelaars
2

Betrokken gemeenten
Tilburg
Goirle
Waalwijk
Oisterwijk
Hilvarenbeek
Gilze-Rijen
Loon op Zand

Stagesectoren

Ruim 2.400 leerlingen 30 uur maatschappelijk stage laten lopen. Dat was de belangrijkste doelstelling van de scholen, gemeenten, stagemakelaars en maatschappelijke organisaties in Tilburg en omgeving. Een enorme uitdaging. Maar door de hechte samenwerking lukte het. Projectleider Hans Ebbing van Contour Tilburg is trots op het resultaat.

Hoe hebben jullie de taken verdeeld in Tilburg? "Aan de pilot werkten twaalf scholen mee. Negen scholen uit Tilburg en drie uit de aangrenzende plaatsen Goirle, Oisterwijk en Waalwijk. Daarnaast hadden vier gemeenten een plek in de projectgroep net als de steunpunten Contour en Twern. De uitvoering was in handen van een werkgroep waarin elke school vertegenwoordigd was. Samen bepaalden we onder meer de visie, schreven we communicatie-uitingen en maakten we een jaarplanning. De beleidskant en de financiën waren in handen van een stuurgroep. Die bestond uit de directeur van Contour en twee directieleden vanuit de scholen. De stuurgroep hield voortdurend de voortgang van het project in de gaten."

Wat waren jullie doelstellingen? "Op de eerste plaats wilden we natuurlijk dat het aantal stageplaatsen flink toe zou nemen. Maar we zagen in dat dat alleen zou lukken als we de handen echt ineen zouden slaan. Zeker in een stad waar veel scholen actief zijn, vis je al snel in elkaars vijver. En dat is precies wat een succesvolle maatschappelijke stage in Tilburg in de weg stond. Met meer draagvlak, duidelijke afspraken, heldere informatie en een gezamenlijke visie wilden we de onderlinge concurrentie wegnemen."

Is dat gelukt? "Ja, we hebben het aantal maatschappelijke organisaties waarmee we samenwerken vergroot van 180 naar 500. Daardoor groeide ook het aantal beschikbare stageplekken van 800 naar 3.000 en konden leerlingen al snel in alle mogelijk sectoren terecht. Dat ging overigens niet zomaar; met workshops en informatiebijeenkomsten

OOG HEBBEN VOOR ELKAAR IS BELANGRIJK, WANT IN EEN STAD VIS JE AL SNEL IN ELKAARS VIJVER

moesten we verschillende organisaties overtuigen van de toegevoegde waarde. We lieten zien dat het waardevol is om in maatschappelijke stages te investeren. Je laat leerlingen kennismaken met je organisatie en met een beetje geluk blijven ze zelfs hangen."

En het succes is te danken aan jullie goede samenwerking? "Daar ben ik van overtuigd. Voorheen werkten alle betrokkenen heel erg in hun eigen straatje. Dankzij de gezamenlijke visie, een duidelijke planning en intensief contact kregen de partijen meer oog voor elkaar. Scholen bevochten elkaar niet meer om de beste stageplekken, maar stemden hun stageperioden op elkaar af en dachten met elkaar mee. Ook hielden ze meer rekening met de maatschappelijke organisaties bij het inplannen van de stages en scherpten ze de begeleiding van leerlingen aan. De huidige samenwerkingsvorm bevalt zo goed dat de betrokken scholen en makelaars de intentie hebben uitgesproken om hiertoe eind dit jaar een convenant te ondertekenen."

Wat zijn je gouden tips voor succesvolle maatschappelijke stages? "Een beschikbare stageplek moet worden toegekend aan de eerst beschikbare leerling. Ongeacht het schoolniveau. Zo hebben alle leerlingen gelijke kansen en ontdekken organisaties dat elke leerling over de nodige kwaliteiten beschikt. Tot slot moeten scholen inzien dat maatschappelijke stage geen opdracht is waarbij de makkelijkste weg voldoet. Het is belangrijk om na te gaan wat leerlingen drijft en hen te helpen een stage te vinden die daarbij past. Dat is wat moeilijker en het kost meer tijd. Maar aan het eind van de rit levert die extra inspanning voor leerlingen het meeste op."

ÉÉN VAN DE DOELEN WAS OM ALLE PARTIJEN DIE ELKAAR NODIG HEBBEN BIJ ELKAAR TE BRENGEN

De pilot in Twente kenmerkt zich door brede communicatie tussen alle partijen. Een speciale communicatiewerkgroep ontwikkelde diverse communicatiemiddelen: van een website en folder tot een lijnbus beplakt met posters over de maatschappelijke stage. Johan van Heerde, projectleider van de pilot, vertelt over de verschillende communicatievormen.

Regionale samenwerking
Scholingsboulevard Enschede gaf de eerste aanzet tot een regionale aanpak van de Twentse pilot. De Scholingsboulevard is een samenwerkingsverband tussen drie scholen en de gemeente. “Samenwerking op regionaal niveau betekent leren van elkaars lokale aanpak en elkaar ook stimuleren”, zegt Van Heerde. De pilot werd aangestuurd door een stuurgroep van deelnemende scholen, gemeenten, steun- en servicepunten, stagebieders en het kenniscentrum Vrijwilligerswerk & onderwijs Overijssel. De steun- en servicepunten fungeerden in de pilot zowel als stagemakelaars als stagebieders.

Samenwerking op regionaal niveau betekent leren van elkaars lokale aanpak en elkaar ook stimuleren

projectgegevens

Aantal leerlingen
5.000

Aantal schoollocaties
50

Aantal stagemakelaars
14

Betrokken gemeenten
Twenterand
Tubbergen
Hellendoorn
Rijssen-Holten
Almelo
Wierden
Hengelo
Borne
Hof van Twente
Oldenzaal
Dinkelland
Losser
Enschede
Haaksbergen
Berkelland

Stagesectoren

www.vetvrijwillig.nl

Communicatie voorop
"Eén van de doelen van de pilot was om alle partijen die elkaar nodig hebben om de maatschappelijke stages tot een succes te maken, bij elkaar te brengen", vertelt Van Heerde. Daarnaast had de pilot ook als doel algemene bekendheid aan de maatschappelijke stages te geven. Om dit te bereiken, richtte de stuurgroep een aparte communicatiewerkgroep op.

'Vetvrijwillig' en intranet
"*www.vetvrijwillig.nl* is de website voor lokaal én regionaal gebruik binnen de deelnemende gemeenten", zegt Van Heerde. De site is met behulp van een jongerenpanel gemaakt, zodat het aansluit bij hun manier van communiceren. De pilotpartijen hebben samen de werkwijze afgesproken en in procedures vastgelegd en gaan nu ook de kosten voor het beheer van de site delen. "De site werkt als bindmiddel. Via de servicepunten worden de vacatures van de stagebieders op de site gezet, waar leerlingen zelf op kunnen reageren. Ook de scholen kunnen volgen welke stappen hun leerlingen zetten." Naast deze externe communicatie is er ook een intranet voor alle partijen. Hier staan alle belangrijke documenten uit de hele regio op: verslagen, agenda's, foto's en projectplannen. Van Heerde: "Minpunt is dat inloggen een drempel is; mensen vinden het wat omslachtig of zijn hun inlogcode kwijt. Door iedereen met 'vetvrijwillig' te laten inloggen, hebben we dit inmiddels verbeterd."

Maatschappelijke stage algemene bekendheid geven
In de stijl van de Vet Vrijwillig-website liet de communicatiegroep ook algemene folders maken met informatie voor de stagebiedende organisaties. "De folders zijn verspreid over alle servicepunten", zegt Van Heerde. "Voor de scholen zijn leaflets ontwikkeld met aan de ene kant informatie voor leerlingen en aan de andere kant voor ouders. Scholen gebruiken ze bijvoorbeeld ook voor ouderavonden." Daarnaast is er voor alle betrokken partijen en andere geïnteresseerden een nieuwsbrief. Ook reed er drie maanden lang een lijnbus met MaS-reclame op diverse trajecten in Twente.

Bedrijven, maatschappelijke stages en duurzaam ondernemen
De projectgroep communicatie heeft ook een speciale flyer laten maken voor het bedrijfsleven met informatie over de maatschappelijke stage. De pilot inventariseert namelijk ook of het mogelijk is een verbinding te maken tussen maatschappelijke stages en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Daarbij is het niet de bedoeling dat leerlingen stage lopen binnen een bedrijf, maar wel samen met een bedrijf door bijvoorbeeld maatschappelijke projecten en activiteiten op te zetten. Die de bedrijven dan ondersteunen en sponsoren. Op twee verschillende bedrijfsbeurzen heeft de pilot al verschillende interessante bedrijfscontacten gelegd voor het ontwikkelen van deze bijzondere maatschappelijke stages. Zo worden er rond het thema Water een aantal voorbeeldprojecten ontwikkeld die worden aangeboden aan het bedrijfsleven.

We waren echt één team dat wilde dat deze pilot een succes zou worden

projectgegevens

Aantal leerlingen
1.947

Aantal scholen
10

Betrokken gemeente
Utrecht

Stagesectoren

Ze zijn erg tevreden in Utrecht. Tijdens de pilot maatschappelijke stage 2008-2009 is het gelukt alle leerlingen een-op-een te koppelen met een stageplaats. Een persoonlijke benadering is volgens de pilotorganisatie een van de succesfactoren van het project Maat-schap, zoals de pilot heet. Aan het woord is Judith Deynen van de Vrijwilligerscentrale (VWC) Utrecht, die als stagemakelaar fungeerde.

Oog voor wensen en behoeften
"Wij kijken terug op een zeer geslaagde pilot. Van tevoren hadden we concrete aandachtspunten benoemd. De belangrijkste daarvan was een persoonlijke benadering. Hierin zijn we zeker geslaagd. De scholen, de stagebieders, de gemeente Utrecht en de Vrijwilligerscentrale Utrecht werkten op zo'n manier samen dat ieders wensen werden gehoord. Als stagemakelaar vinden we het ontzettend belangrijk dat de relatie met de stagebiedende organisaties goed blijft. Daar hebben we dan ook veel aandacht aan besteed. Op de eerste plaats door uit te gaan van de behoeften van die organisaties: wat willen ze, welke klussen liggen er, wat voor stageleerlingen kunnen ze gebruiken?"

Vergoeding creëert betrokkenheid
"Uniek is dat de pilotorganisatie – die bestond uit 10 scholen, de gemeente en de Vrijwilligers-centrale – heeft besloten om geld beschikbaar te stellen voor de stagebieders. Het afgelopen jaar gaven we een vergoeding voor een deel van de stages, volgend jaar voor alle. We hebben het dan over een kleine vergoeding – 15 euro per leerling – maar dit heeft wel effect. Je beloont de stagebieders voor hun inzet. Je toont waardering en laat merken dat je weet dat het aannemen van een maatschappelijke stageleerling hen tijd en moeite kost. Omgekeerd creëer je zo betrokkenheid bij de organisaties."

DE INBEDDING VAN DE MAATSCHAPPELIJKE STAGE OP SCHOLEN VRAAGT NOG VEEL AANDACHT

Intensieve samenwerking
"Gedurende het jaar hebben we drie bijeenkomsten georganiseerd voor stagebieders om informatie te geven en ervaringen uit te wisselen. We vinden het belangrijk om stagebieders een stem te geven. Zij moeten de leerlingen tenslotte ontvangen. Verder hebben we alle organisaties persoonlijk gebeld. Wij hebben als VWC natuurlijk veel contacten en die hebben we ingezet. Ons doel is om langdurige relaties op te bouwen. Dus niet alleen een stage voor nu, maar het liefst een relatie voor meerdere jaren. Positief was ook de samenwerking met de scholen. We waren echt één team dat wilde dat deze pilot een succes zou worden. Onderling wisselden de scholen informatie uit, bijvoorbeeld over stagecontracten. En we hadden regelmatig contact over de kwaliteit van de stages. Als een stagevoorstel te mager was, dan bedachten we samen hoe we de stage konden uitbreiden tot een echte maatschappelijke stage."

Focus op organisatorische inbedding
"Het komende jaar is er nog veel te doen. De inbedding van de maatschappelijke stage op scholen vraagt nog veel aandacht. Aan de ene kant is er de onderwijskundige inbedding, aan de andere kant de organisatorische. Hoe organiseer je de maatschappelijke stage als school en – heel belangrijk – hoe zorg je voor de juiste begeleiding van de leerlingen? Dat is de verantwoordelijkheid van de scholen en het is goed om daar nu al mee te experimenteren. Verder gaan we ons richten op de maatschappelijke stage binnen de sectoren natuur en milieu, cultuur en sport. Er is veel vraag naar die stages en we willen de stagebieders ondersteunen. En het komende jaar gaat het dubbele aantal leerlingen – 4.000 – op stage!"

Voor de stagemakelaars is het uitwisselen van ervaring en kennis handig; je moet niet opnieuw het wiel willen uitvinden

WE WERKEN NU ZELF-STANDIG MAAR ZIJN OP ZOEK NAAR KENNISDELING

Welke organisatorische vorm is nu het meest geschikt voor een relatief groot en dunbevolkt gebied als Zeeland? De provincie ondervond wat niet bij haar past, maar is er ook achtergekomen wat wél werkt voor alle betrokken partijen. De scholen werken nu zelfstandig, maar zoeken ook naar verschillende manieren om kennis te delen.

Grote afstanden, dichtbij huis

"De scholen liggen in Zeeland soms wel op 100 kilometer afstand van elkaar", vertelt Hendrik-Jan van Arenthals, rector van het Scheldemond College in Vlissingen en penvoerder van de pilot. "De kans is vrij klein dat een leerling uit Goes stage gaat lopen in Vlissingen of Middelburg. Het is daarom logisch dat leerlingen hun maatschappelijke stage dicht bij huis zoeken." Door de grote afstanden is de behoefte van scholen daarom ook minder groot om stageplekken onderling af te stemmen. In Zeeland zijn geen grote steden met meerdere VO-scholen in hetzelfde gebied. Iedere school gaat dan ook anders om met de maatschappelijke stage.

Centrale coördinatie lastig gebleken

Stage- en challengebureau Move Your Credits vervulde in de pilot een coördinerende en regisserende rol. Op verzoek van de provincie, de gemeenten en de scholen trad het bureau op als

adviseur en kenniscentrum voor alle betrokken partijen in het pilotgebied. In de praktijk vonden de scholen het efficiënter zich alleen te richten op hun eigen leerlingen in plaats van ook op elkaar. Mede door de afstanden en cultuurverschillen had het voor hen uiteindelijk onvoldoende meerwaarde om op Zeeuwse schaal samen te werken. Een van de conclusies van de pilot is dan ook dat het beter is om waar mogelijk aan te sluiten bij bestaande en lokale organisatievormen, in plaats van met een nieuwe overkoepelende organisatie te werken.

Zelfstandig werken maar wel kennis uitwisselen

De scholen werken nu weer meer zelfstandig. "Wij hebben bijvoorbeeld direct afspraken gemaakt met de gemeente", vertelt Van Arenthals. "Door een financiële bijdrage van de gemeente hebben wij een stagemakelaar in huis. Die is verantwoordelijk voor de contacten met de vrijwilligersorganisaties én voor invulling van de stages op school." De rol van de stagemakelaar verschilt per streek binnen de regio. "Voor de stagemakelaars is het uitwisselen van ervaring en kennis handig; je moet niet opnieuw het wiel willen uitvinden. Daarom zoeken we verder naar een andere manier van kennisdeling." Een van die manieren is een digitale leeromgeving.

Digitale leeromgeving in praktijk

"Binnen een digitale leeromgeving kunnen stagemakelaars, docenten en leerlingen in contact komen met elkaar", zegt Van Arenthals. "De leerlingen kunnen hier naar een geschikte maatschappelijke stage zoeken en een logboek bijhouden van wat ze meemaken. Als school kunnen we hierdoor hun leerproces en gedrag volgen. De digitale leeromgeving biedt bovendien een centrale plek voor het 'papierwerk' van stagedocenten, leerlingen, stageaanbieders- en makelaars." In eerste instantie ontwikkelden de pilotpartijen zelf een digitale leeromgeving. Inmiddels gebruiken ze een online omgeving die door het bedrijfsleven is ontwikkeld. Van Arenthals: "Dit systeem sluit beter aan op de schoolsystemen en is financieel voordeliger gebleken. Bovendien is de continuiteit van de leeromgeving beter gewaarborgd. Het is jammer van alle moeite die we erin hebben gestopt, maar zoals ik al zei: je moet niet altijd het wiel willen uitvinden."

projectgegevens

Aantal leerlingen
1.900

Aantal scholen
8

Aantal stagemakelaars
6

Betrokken gemeenten
Goes
Middelburg
Vlissingen
Veere
Terneuzen
Schouwen-Duiveland

Stagesectoren

OOK BRUGKLASSERS KUNNEN IN DE JUISTE VORM AL HEEL GOED OP MAATSCHAPPELIJKE STAGE

De pilot Zuidoost Utrecht werd geboren uit de noodzaak tot afstemming tussen en samenwerking met alle partijen die bij de maatschappelijke stage betrokken zijn. Hans van Bruinessen, projectleider bij Alleato, Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling, vertelt waarom en hoe die samenwerking succesvol is geweest.

Wie doen er mee aan de pilot Zuidoost Utrecht? "Drie stagemakelaars, vier gemeenten en dertien scholen doen aan deze pilot mee. De start verliep wat anders dan bij andere pilots. Het initiatief werd hier genomen door de stagemakelaars. Omdat zij in vier gemeenten van de provincie Utrecht werkzaam zijn, was het niet altijd duidelijk welke taken bij wie hoorden. Leerlingen woonden bijvoorbeeld in de ene gemeente, maar gingen in de andere naar school. Hun werkzaamheden overlapten nogal eens en daardoor deden ze dubbel werk. Ze hebben toen aan alle scholen gevraagd of zij een samenwerkingsverband wilden aangaan, zodat er onderling duidelijke afspraken gemaakt konden worden. Zo is eigenlijk de pilot Zuidoost Utrecht ontstaan."

Welke afspraken zijn er toen tussen de betrokken partijen gemaakt? "We hebben bijvoorbeeld met elkaar afgesproken hoe de stagebieders benaderd zouden worden. We moesten zien te voorkomen dat organisaties overspoeld werden door bellende leerlingen. Door goede afspraken te maken over de contacten tussen scholen, stagebieders en stagemakelaars leiden we nu de zoektocht naar stageplekken in goede banen. Maar ook inhoudelijk werken we veel samen. Zo hebben we met elkaar een aantal nieuwe en succesvolle stageconcepten bedacht en vormgegeven."

Door goede afspraken te maken over de contacten tussen scholen, stagebieders en stagemakelaars leiden we nu de zoektocht naar stageplekken in goede banen

Kun je een voorbeeld geven? "Het Revius Lyceum in Wijk bij Duurstede organiseerde bijvoorbeeld - naast de al bestaande maatschappelijke stages voor de tweedejaars - een projectweek, waarin alle brugklassen op maatschappelijke stage gingen. Ruim 200 leerlingen maakten in korte tijd kennis met veel verschillende vormen van vrijwilligerswerk in hun directe omgeving en ontwikkelden 'spelenderwijs' competenties als samenwerken, opkomen voor jezelf, verantwoordelijkheid nemen, anderen helpen en zorgen voor je leefomgeving. Zo bedacht een klas een circusvoorstelling, die de leerlingen vervolgens uitvoerden op basisscholen en in verzorgingstehuizen. Een andere klas deed in samenwerking met het WereldNatuurFonds en de gemeente een duurzaamheidsproject. En weer een andere klas organiseerde samen met MBO-studenten een sportdag. Deze projectweek was zo leuk en succesvol dat andere scholen dit idee misschien gaan overnemen. Ook is duidelijk geworden dat kinderen van deze leeftijd - in de juiste vorm - dus al heel goed op maatschappelijke stage kunnen."

Jullie samenwerking heeft dus een duidelijke lerende functie? "Jazeker. De scholen nemen vaak goede ideeën van elkaar over. We wisselen ook ervaringen uit over hoe we het draagvlak onder stagebieders en ouders kunnen vergroten. Een ander succes dat met de samenwerking behaald is, is het productenboek dat de stagemakelaars hebben opgesteld. In dit boek zijn alle producten die de stagemakelaars kunnen aanbieden aan het onderwijs en de stagebieders samengevoegd. Ook zijn een groot aantal afspraken over de uitvoering van de stages concreet vastgelegd."

Wat zijn de plannen voor de toekomst? "Alle scholen zijn nu bezig met het schrijven van een beleidsplan voor de implementatie van de maatschappelijke stage op hun school. Die plannen moeten op korte termijn af zijn. Wat we ook nog graag willen bereiken, is dat de maatschappelijke stage op scholen niet op de schouders van één docent terechtkomt. Dat is nu vaak wel het geval. We willen de draagkracht van de maatschappelijke stage op scholen graag vergroten. Dat gaan we ondermeer doen door stagemakelaars een startbijeenkomst voor docenten te laten organiseren. Daar wordt uitgelegd wat de maatschappelijke stage precies is en waarom het een belangrijk onderdeel van het curriculum gaat vormen. Zo komt niet al de verantwoordelijkheid en het bijbehorende werk bij een persoon te liggen. En ook de trainingen voor stagebieders krijgen een vervolg."

projectgegevens

Aantal leerlingen
2.340

Aantal scholen
11

Aantal stagemakelaars
3

Betrokken gemeenten
De Bilt
Utrechtse Heuvelrug
Zeist
Wijk bij Duurstede

Stagesectoren

www.maskracht.nl

Scholen doen vaak al heel veel dat prima bij de maatschappelijke stage past

projectgegevens

Aantal leerlingen
600

Aantal scholen
2

Aantal stagemakelaars
1

Betrokken gemeente
Zutphen

Stagesectoren

Om in 2011 aan de 72 uur maatschappelijke stage te kunnen voldoen, doen ze in Zutphen nu al ervaring op met stages in alle klassen. Erwin Lutteke van het Isendoorn College, penvoerder van deze pilot, legt uit waarom zijn school hiervoor koos. Zijn belangrijkste tip: "Hou het simpel. Scholen doen vaak al heel veel dat prima bij de maatschappelijke stage past."

Iedereen alvast een stukje stage
"Een van de doelen van onze pilot was bekijken of het mogelijk is om al onze leerlingen een maatschappelijke stageplek te geven. Niet allemaal tegelijk, en niet meteen de volle mep van 72 uur, maar allemaal stukjes en beetjes verspreid over alle schooljaren. Zijn er genoeg stages te bedenken en lopen de scholen elkaar niet in de weg? Dat wilden we uitproberen. Voor de onderbouw betekent dit dat de leerlingen een groepsstage doen. Ze gaan bijvoorbeeld een dag wilgen knotten. In de bovenbouw doen de leerlingen een individuele stage en soms ook nog een groepsstage. Als je al die uren bij elkaar optelt, kom je al een heel eind."

Samenwerken en beslissingen nemen
"We hebben gemerkt dat er veel tijd en energie gaat zitten in de samenwerking. Daarom hebben we halverwege de pilot de organisatie anders ingericht. Eerst zaten we met z'n allen bij elkaar: verschillende mensen van de scholen, de gemeente en de Vrijwilligerscentrale. Dat werkte niet, we deden uren over één beslissing. Daarna zijn we verdergegaan met een stuurgroep en een werkgroep. De stuurgroep neemt de belangrijkste beslissingen en de werkgroep voert ze uit, kort gezegd. Als penvoerder zat ik in de stuurgroep. Onze grootste worsteling was de verdeling van het geld. Waar moet het naartoe en hoe betrekken we de gemeente erbij? Het was soms net politiek bedrijven."

Persoonlijke benadering
"Uiteraard stonden de scholen soms ook voor lastige opgaven. De maatschappelijke stage leeft nog niet echt op school. Dus hoe krijg je het dan ingebed in het lespro-gramma? Groepen die op stage gaan, hebben een mentor nodig.

Fotografie: Erik Borst

WIJ ONDERSTREPEN HET BELANG VAN HET EIGEN INITIATIEF VAN DE LEERLING

Die moet je vrijmaken. En wat doe je met leerlingen die de school uitgaan voor hun individuele stage? Wij onderstrepen het belang van het eigen initiatief van de leerling. De leerlingen zoeken zelf een stageplek. Maar ze hebben natuurlijk wel begeleiding nodig. Bovendien lukt het ongeveer 30 procent niet om zelf een stageplaats te vinden. Voor die leerlingen bemiddelt de Vrijwilligerscentrale. Dat het ons gelukt is om alle leerlingen stage te laten lopen, ook de eersteklassers, komt volgens mij omdat we het klein en dichtbij onszelf hebben gehouden. We hadden geen database, schreven geen nota's, maar kozen voor een persoonlijke benadering van leerlingen en stagebieders."

Hou het klein en simpel

"Het komende jaar zullen we meer scholen erbij betrekken. Ook is er vraag naar een digitaal systeem om de resultaten van leerlingen bij te houden. Misschien komt er ook nog wel een vacaturebank. Maar we blijven bij ons motto: hou het klein en simpel. Klein qua organisatie, zodat er persoonlijk contact is met stagebieders, en simpel door aan te sluiten bij wat er al is. Scholen doen vaak al veel extra activiteiten en projectweken. Wij gaan bijvoorbeeld rond Kerstmis altijd naar buurthuizen en verzorgingstehuizen om te helpen bij activiteiten waarvoor te weinig vrijwilligers zijn. Als je dit goed voorbereidt en evalueert met de leerlingen, is het een prima maatschappelijke stage."

Bijna alle pilotscholen hebben hun streefgetallen al gehaald, een hele prestatie

De pilotdeelnemers hebben het afgelopen jaar veel ervaring opgedaan. Scholen, stagemakelaars, stagebieders en gemeenten hebben lokaal en regionaal een uitstekende basis gelegd voor verdere samenwerking. En bijna alle pilotscholen hebben hun streefgetallen al gehaald, een hele prestatie.

De afgelopen twee jaar stonden in het teken van ervaring opdoen en experimenteren. De komende anderhalf jaar staan we voor de uitdaging om de maatschappelijke stage overal uit te rollen, ook in gebieden waar geen pilot plaatsvond. Verder is 'opschalen' de komende tijd het toverwoord: scholen staan voor de taak om meer leerlingen meer uren maatschappelijke stages te laten doen. Dat wordt doorpakken, maar we hebben er alle vertrouwen in dat het ons gaat lukken.

Scholen hebben regie in samenwerking
Bij het opzetten van de maatschappelijke stage hebben scholen de regie. Maar ze kunnen niet zonder hulp van en goede afspraken met stagebieders, -makelaars en gemeenten. Het ministerie van OCW ondersteunt scholen bij de invoering van de maatschappelijke stage. Het zorgt voor de verspreiding van informatie en ervaringen, onder meer via de website *www.maatschappelijkestage.nl*. Ook stelt het ministerie de (juridische) kaders vast waarbinnen de maatschappelijke stage wordt uitgevoerd en geeft het financiële ondersteuning aan scholen.

MET VOLLE KRACHT VOORUIT!

OP WEG NAAR 2011-2012

HOE NU VERDER?

Vier speerpunten
Verder heeft OCW, mede op basis van de ervaringen in de pilots, vier speerpunten benoemd:

- Meer stageplekken creëren
- Begeleiding op maat
- Structurele samenwerking
- Betere inbedding in de school

Het ministerie zal zich blijven inzetten om alle samenwerkingspartners op deze punten zo veel mogelijk te ondersteunen.

Gemeenten, stagebieders en leerlingen voorbereiden
Voorbereiding speelt een belangrijke rol bij de maatschappelijke stage. We staan nu voor de taak om gemeenten en stagebieders klaar te stomen voor leerlingen die vrijwilligerswerk gaan doen. Wat betekent dat voor de organisatie? En hoe doe je dat, werken met jongeren? Omgaan met deze doelgroep is een kunst die voor docenten een dagelijkse bezigheid is, maar voor veel stagebieders en vrijwilligers is het nog niet vanzelfsprekend. Ook is het belangrijk om de jongeren zelf voor te bereiden, zodat ze weten wat van hen verwacht wordt. Scholen doen er tot slot goed aan om leerlingen meer aandacht te laten besteden aan reflectie over hun vrijwilligerswerk. Dat kan bijvoorbeeld in de lesuren van reguliere schoolvakken als maatschappijleer of tijdens de mentorlessen. Zo geef je de maatschappelijke stage een plek binnen de school. Maatschappelijke stage staat niet op zichzelf en kan andere vakken versterken.

We hebben al veel bereikt samen, maar we zijn er nog niet. Laten we er met z'n allen de schouders onder zetten, zodat we in 2011-2012 een vliegende start kunnen maken!

Marion Hoeberichts
Projectleider maatschappelijke stage Ministerie van OCW

Tessa van Dorp
Plv. projectleider maatschappelijke stage Ministerie van OCW

BELANGRIJK OM TE WETEN

Leerling

Zoekt een klus die bij hem of haar past

Verbreedt zijn horizon en maakt kennis met (het belang van) vrijwilligerswerk

Voegt iets toe aan de organisatie én aan de doelgroep

Stagemakelaar

Is een duidelijk aanspreekpunt op lokaal niveau

Brengt vraag en aanbod bij elkaar, met extra aandacht voor leerlingen die niet gemakkelijk zelf een match realiseren

Richt zich op de versterking van het vrijwilligerswerk inclusief de maatschappelijke stage

School

Heeft de regie en is eindverantwoordelijk

Bereidt leerlingen voor, zorgt voor begeleiding van de leerlingen tijdens de stage, reflecteert met hen en evalueert

Onderhoudt nauw contact met stagebieders, ouders en (indien van toepassing) stagemakelaars

Gemeente

Is verantwoordelijk voor het faciliteren van de makelaarsfunctie

Is verantwoordelijk voor lokaal beleid voor vrijwilligerswerk

Stagebieder

Biedt de stageplaats aan Geeft inhoud aan de stage en biedt begeleiding tijdens de stage

Laat de leerling kennismaken met verschillende facetten van het vrijwilligerswerk

Ministerie van OCW

Verankert de maatschappelijke stage wettelijk in het onderwijs

Stelt financiering beschikbaar voor de uitvoering van MaS

OPVALLENDE FACTS MAS 2011-2012

Iedere leerling in het VO loopt maatschappelijke stage

MaS begint bij het eigen initiatief van de leerling

De activiteiten dragen bij aan een maatschappelijk doel

MaS is vrijwilligerswerk: onbetaald iets doen voor een ander en tegelijkertijd werken aan persoonlijke ontwikkeling

Ruimte voor de school bij het vormgeven van de maatschappelijke stage

WWW.MAATSCHAPPELIJKESTAGE.NL